

KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ'NİN AVRUPA-ÇİN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Dr. Mehmet Ali Koçakoğlu

Harran Üniversitesi Şanlıurfa Sosyal Bil. MYO

alikocakoglu@harran.edu.tr

ÖZET

Dünyanın en büyük ikinci ekonomisine sahip Çin ile Avrupa Birliği arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkiler 1975 yılında kurulan ilk diplomatik ilişkiden bu yana sürekli gelişme göstermiştir. İlişkinin yönü Çin'in 2013 yılında duyurduğu Kuşak ve Yol Girişimi'nden itibaren daha geniş ve kapsamlı bir hal almaya başlamıştır.

Küresel ekonomik, sosyal ve siyasal düzenin nasıl ve ne yöne evrileceği geleceğimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda 2030 yılında dünyanın en büyük ekonomisi ve nüfusuna sahip ülkesi olan Çin ile ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda dünyanın son yüzyıllarına şekil veren AB arasındaki gelişmelerin analizi son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı; Çin ve AB arasında 45 yıllık ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerin analizini yaparak ilişkinin gideceği yön hakkında bir fikir edinmektir.

Çalışma, giriş, ilişkilerin tarihsel gelişimi, ekonomik açıdan ilişkiler, sosyal ve politik açıdan ilişkiler ve Kuşak Yol Girişimi sonrası ilişkiler ve sonuç şeklinde 6 ana başlık altında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Gelişme ve Küreselleşme, Avrupa Birliği, Kuşak ve Yol Girişimi, Bölgesel İktisat, Uluslararası Politik İktisat

SUMMARY

Economic, political and social relations between China, which is the second largest economy in the world, European Union have continuously improved since the first diplomatic relationship established in 1975. The direction of the relationship has started to become wider and more comprehensive since the Belt and Road Initiative announced by China in 2013.

How and in what direction the global economic, social and political order will evolve is of great importance for our future. In this sense, it is extremely important to analyze the developments between China, the country with the largest economy and population in the world in 2030, and the EU, which shaped the last centuries of the world in economic, social, cultural and political fields. The aim of this study is; It is to get an idea of the direction of the relationship by analyzing the 45 years of economic, political and social relations between China and the EU.

The study is discussed under 6 main headings: introduction, historical development of relations, economic relations, social and political relations, relations after the Belt and Road Initiative, and outcome.

Key Words: Regional Development and Globalization, European Union, Belt and Road Initiative, International Political Economics

GİRİŞ

2030 yılında dünyanın en büyük ekonomisi olması beklenen Çin bunun yanında askeri, siyasi ve politik arenada da artık ciddi bir oyun kurucudur. Öte yandan, ekonomik, politik ve kültürel anlamda dünyanın son dört yüzyılına yön veren AB halen dünyanın en etkin ekonomik ve politik güçlerinden biridir. Bu iki gücün arasındaki gelişmelerin incelenmesi ve analizinin yapılması gelecekteki dünyayı anlamak açısından oldukça önemlidir.

1. ÇİN VE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ

Avrupa Birliği ve Çin arasındaki ilk diplomatik ilişki 6 Mayıs 1975’de kurulmuştur. AB komisyon üyesi Sir Christopher Soames ilk kez Çin’i ziyaret ederek diplomatik anlamda Çin Halk Cumhuriyeti ile AB arasındaki ilk teması gerçekleştirmiştir (Weske, 2007).

Bu ilk temasın gerçekleştiği dönemde Çin nispeten yeni kurulmuş fakir bir ülkeyken, AB henüz büyümesine devam ediyordu. Ancak AB ve Çin arasındaki ilk ticari anlaşma Çin’de yaşanan gelişmeler yüzünden üç yıl sonra 3 Nisan 1978’de imzalanmıştır. Aynı

yıl 2 Mayıs da Brüksel de Çinli yetkililer ve AB arasında diplomatik ilişkilerin başlamasına karar verilmiştir (Griesse, 2006). Birkaç yıl içinde iki aktör arasındaki ilişkiler daha derinleşerek güçlü diplomatik, ticari ve teknik bağların kurulmasına yol açmıştır. Ticari ilişkiler olumlu yönde ilerledikçe ülkeler arasındaki ilişkinin boyutu daha da büyümeye başlamıştır. Bunun sonucunda 1985'te Ticari ve Ekonomik İş birliği antlaşması imzalanmıştır. Ancak bu dönemde Çin, günümüzdeki mevcut durumundan uzak olduğu için AB ve Çin arasındaki ilişkiler uluslararası diplomaside “dünyayı etkileyen” ağırlığa sahip olmayan “ikincil bir ilişki” olarak kabul edilmiştir (Yahuda, 1994). Ekim 1988'de Avrupa Komisyonu Pekin'de ilk ofisini açmış ancak 1989 Haziran ayında yaşanan Tiananmen Meydanı olayları yüzünden ilişkiler büyük bir sarsıntı geçirmiştir.

Uluslararası toplum Çin hükümetinin Tiananmen Meydanı olaylarındaki tutumunu şiddetle kınamış ve mağdurlara yakınlığını ifade etmek için bazı diplomatik tedbirler almıştır. 26-27 Haziran tarihlerinde Madrid de toplanan Avrupa Konseyi Çin ile yüksek düzeyli ikili görüşmeleri askıya alma, yeni iş birliği projelerini erteleme ve mevcut programları durdurma kararı almıştır (Griesse, 2006: 545). Ancak bu yaptırımların, çoğu daha sonraki süreçte iptal edilmiş ve ilişkiler eskisi gibi devam etmiştir. Sadece silah ambargosu devam eden tek yaptırım olarak kalmıştır (Algieri, 2002). 2004 yılına kadar devam eden bu yaptırım AB-Çin ilişkilerini oldukça kötü yönde etkilemiştir. Ambargonun kaldırılmasına yönelik çabalar ABD'nin büyük tepkisini çekmiştir ve bu yüzden ambargo bir süre daha devam etmiştir. Ancak bu ambargo Çin tarafında gurur meselesi yapılmış ve AB

politikalarındaki ilk madde olmaya başlamıştır (Barsch, 2005) 1990'lı yıllar Çin ve AB arasında ilişkileri daha da geliştirmiştir. 1995 yılında “Çin ve Avrupa ilişkileri arasında Uzun Dönemli Politika” belgesi yayınlanmış ve Çin'in Asya'daki rolünü destekleyecek kurumlara katılmasına destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu tartışmalar sırasında tartışılan en önemli konular Hong Kong ve Macau'nun durumu olmuştur. AB bu süreçte Çin için ekonominin devlet ekonomisinden piyasa ekonomisine geçişinde nasıl yardımcı olabileceği ve “reform ve dışa açılma” konusunda daha fazla destek konusunda taahhütte bulunmuştur (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation, 2017).

AB ve Çin arasındaki ilk yıllık toplantı 1998 yılında İngiltere'nin başkenti Londra'da yapılmıştır. Bu zirveyi Brüksel ve Pekin takip etmiştir. 2003 yılından itibaren AB ve Çin birbirlerini stratejik ortak olarak tanımlamışlardır (Tang, 2005). 2003 yılı AB-Çin ilişkileri tarihinde önemli bir yıl olmuştur çünkü Çin ilk kez AB beyaz kitabını yayınlamıştır. Çin, AB'nin 6 stratejik ortağından biri olmaya başlamış ve buna cevaben Çin başkan yardımcısı Wen Jibao Avrupa ile kapsamlı bir stratejik ortaklığın olması gerektiğini belirterek buna destek vermiştir. Anlaşmanın kapsamı çok daha genişti ve sanayiden ulaştırma, enerji ve iletişime kadar birçok farklı alanda iş birliğini yönlendirecek bir çerçeveyi içermektedir. AB, Çin ile olan iş birliğini “barış, refah, sürdürülebilir kalkınma ve insanlar arası değişim” alanlarında iş birliği yapmak olarak tanımlamaktadır (EU-China Relations Factsheet, 2020). Bu anlaşmalarla tek kutuplu bir dünya dan çok kutuplu bir dünya ya dönüşme şansı ortaya çıkmıştır. Önemli

sonuçlardan biri de Galileo olarak adlandırılan ve Amerika'nın GPS sistemine rakip olarak çıkan navigasyon sisteminin geliştirilmesi olmuştur (Geeraerts, 2013). 2013 yılında ortaklaşa kabul edilen AB-Çin 2020 Stratejik İş birliği Gündemi ile AB, Çin'in egemenliğine ve toprak bütünlüğüne duyduğu saygıyı yenilerken, Çin de AB entegrasyonuna verdiği desteği teyit etmiştir (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation, 2013). Siyasi ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra küresel ve bölgesel sorunları tartışmak için her yıl yıllık AB-Çin Zirvesi düzenlenmektedir (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation, 2017). 2020 Aralık ayında AB ve Çin, ilk olarak 2013'te başlatılan ve Kapsamlı Yatırım Anlaşması (Comprehensive Agreement on Investment, CAI) olarak adlandırılan bir yatırım anlaşmasına ulaşmaya yakın olduklarını duyurmuşlardır (Mistreanu ve Landwehr, 2020). Mart 2021'de, Çin'in parlamento üyelerine, Avrupa Konseyi Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne ve Avrupa düşünce kuruluşlarına karşı "kabul edilemez" davranışı göz önüne alındığında, bu anlaşmanın Avrupa Parlamentosu'nda onaylanacağına dair ciddi şüpheler olacağı bildirilmiş ve Mayıs 2021'de Avrupa Komisyonu, ekonominin stratejik alanlarında Çin'e bağımlılığı azaltma planlarını açıklamıştır (Blenkinsop, 2021).

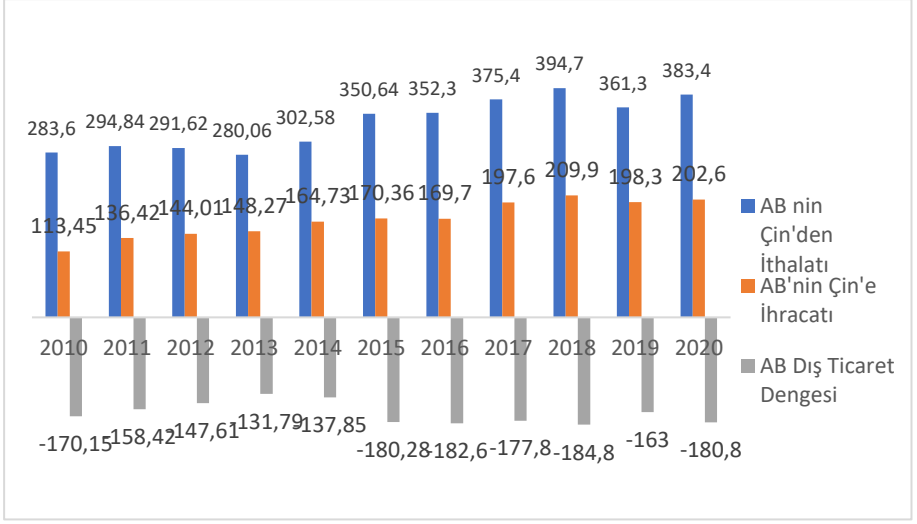
2. EKONOMİK AÇIDAN AVRUPA BİRLİĞİ-ÇİN İLİŞKİLERİ

Çin'in Avrupa ile iş birliğinden farklı alanlarda beklentileri vardır. Bunlar; yeni ve yüksek teknolojilere ve bilgiye erişimden, ürettiği malları için zengin bir pazar olmasına ve Avrupa'nın kurumsal

ağları aracılığıyla Amerika Birleşik Devletleri gibi zengin pazarlarına ulaşmasını da içermektedir. Bununla birlikte, Çinli yatırımcılar, entegre bölgesel ve küresel değer zincirlerinde kilit bir rol üstlenerek, ürünlerini hem yurtiçinde hem de yurtdışında pazarlanabilirliğini artırmak için dünyaca bilinen Avrupalı marka isimleri satın almayı veya ortak olmayı amaçlamaktadırlar (Brown, 2016).

2020 Ajandasına göre; AB ve Çin tarafları ekonomilerinin küresel büyümenin kilit unsurları olmaya devam etmelerini sağlamak için sorumluluğu paylaşma sözü vermekte ve tüm ülkelerin gelişme ve yenilikten pay alacakları bir dünya ekonomisi oluşturmak için çalışmaktadır. İşbirliğinin artırılması gereken ana alanlar ticaret ve yatırım, sanayi ve bilgi, tarım, ulaştırma ve altyapıdır (2020 Ajanda, 2013).

2020 yılında AB ihraç mallarının %10,5 ile en büyük üçüncü müşterisidir. Öte yandan, Çin AB'nin ithal mallarının %22,4 ile en büyük tedarikçisidir. Hollanda AB üyeleri arasında en büyük ithalatçısıyken Almanya en büyük ihracatçı konumundadır (Eurostat, 2020). Rakamlar iki aktörün ilişkilerin başladığı tarihten bu yana yaratılan karşılıklı bağımlılığın kanıtıdır. Ancak bu ilişki aynı zamanda AB açısından büyük bir ticaret açığı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Grafik 1 de görüldüğü üzere 2010-2020 yılları arasında AB-Çin dış ticaretinin seyri görülmektedir. AB aleyhine sürekli ve büyük dış ticaret açığı AB-Çin ekonomik ilişkilerinin en önemli sorunlarından biridir. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne ve GATT'a üye olması AB ile olan ticaretinin artmasına yol açmıştır. AB, Çin'in GATT'a üye olmasında büyük destek vermiştir (Eglin, 1997).

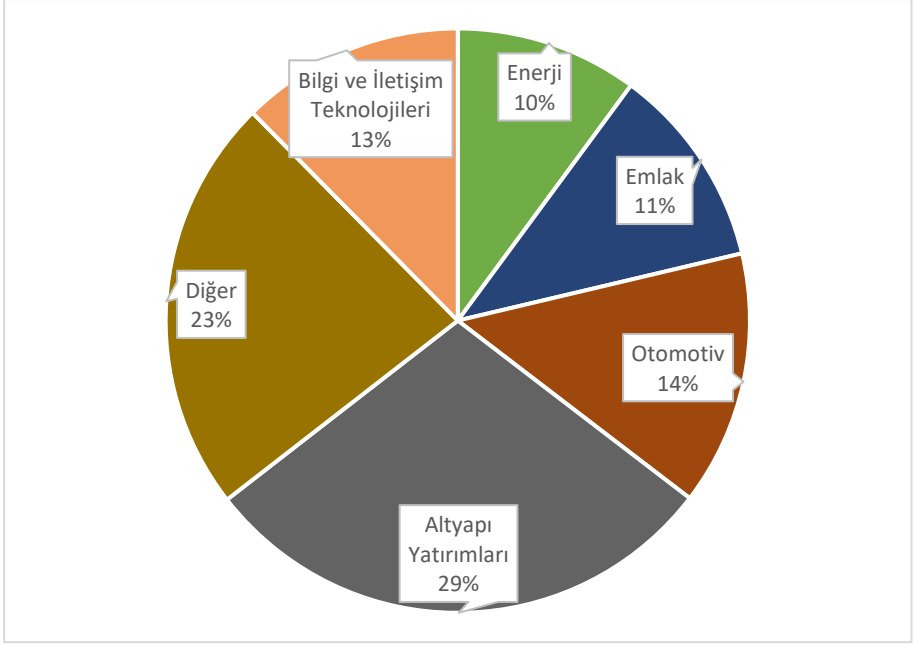

Grafik 1: AB-Çin Ekonomik Faaliyetler

Kaynak: AB Komisyonu web sitesi

<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

Çin ve Avrupa uzun zamandır istikrarlı ticaret ortaklarıdır. Ancak özellikle son on yılda değişen şey, Çin'in Avrupa yatırımlarında artan ayak izidir. Avrupa Birliği'ndeki Çin doğrudan yabancı yatırımı (DYY), 2008'de 840 milyon doların altındayken, 2016'da 42 milyar dolarla (35 milyar euro) rekor bir yüksekliğe yalnızca sekiz yılda neredeyse 50 kat artarak çıkmıştır. Mevcut durum, Avrupa üzerindeki ekonomik ve jeopolitik etkileri açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken Çin-Avrupa ilişkilerindeki bir paradigma değişikliğini yansıtmaktadır (Zeneli, 2019).

Grafik 2: Çin Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Kaynak: “The EU's response to China's state-driven investment strategy” European Court for Auditors 2020

Grafik 2 de görüleceği üzere 2000-2019 yılları arasında Çin'in Avrupa Birliği ülkelerinde yaptıkları yatırımların sektörel dağılımları görülmektedir. Grafik 2 de görüleceği üzere stratejik öneme sahip sektörler (altyapı, bilgi ve iletişim, enerji, otomotiv) Çin'in AB ülkelerinde en çok yatırım yaptığı sektörler olarak öne çıkmaktadır (European Court for Auditors, 2020).

Çin'in hassas stratejik varlıklara yapacağı yatırımlar güvenlik zafiyetlerine yol açabilir. Üye ülkelerin Çin ile tek başlarına yapacakları antlaşmalar birliğin kendisine zarar verebilir. KYG'nin üye ülkelerdeki altyapı programları ve bazı sahiplik içeren projeler birliği jeopolitik açıdan birliği tehdit edebilir. Altyapı yatırımlarının bir kısmı sınır ötesi

kara para ve insan ticaretini kolaylaştırabilir. Avrupa ve Çin'in altyapı yatırım programları arasındaki koordinasyon eksikliği bazı yerlerde gereksiz yatırımlara bazı yerlerde ise eksik altyapı yatırımı sorunlarına yol açabilir. Avrupa ve Çin ekonomik yatırımlarında karşılıklı prensibinin olmaması Çinli firmalara haksız rekabetin yolunu açabilir. Zorunlu teknoloji transferi ilkesi uzun dönemde Avrupa'ya zarar verebilir. Çin'in veri güvenliği konusundaki zafiyeti siber saldırıları cesaretlendirecektir ayrıca yatırımlarda uygulanan standartların AB standartlarına göre daha geri olmasının olumsuz etkileri daha çok artacaktır. KYG projeleri ile artacak mobilite halk sağlığını tehdit edecek bulaşıcı hastalıkların daha hızlı bir şekilde yayılmasına yol açabilir (European Court for Auditors, 2020).

Çin yatırımlarının büyük kısmı Çin'in devlet şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. 2010-2018 yılları arasında sırasıyla Çin'in devlet kontrolündeki şirketlerinin toplam yatırımlar içerisindeki payları %85, %76, %88, %60, %65, %68, %36, %71 ve %41 şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Veriler gözden geçirildiğinde 2016 ve 2018 yıllarında devlet kontrollü şirketlerin yatırımların en düşük seviyelerinde gerçekleştiği görülmekteyken diğer yıllarda devlet kontrollü şirketlerin yatırımlarının her zaman daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi Çin'in özel şirketlere yönelik sermaye hareketleri kontrolü ve mega yatırımların devlet kontrollü şirketler tarafından yapılmasının olduğu görülmektedir. 2000-2018 yılları arasında Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde Doğu Avrupa ülkelerine yapılan yatırımların tutarı %1,5'i geçmemektedir. Yapılan yatırımlar

içerisinde en büyük payları Birleşik Krallık (%46,9), Almanya (%22,2), Fransa (%14,3) ve İtalya (%15,3) almıştır (Haneman vd, 2019).

Avrupa'da kişi başına yatırım girişinde Portekiz yaklaşık 9 milyar euroluk girişle Çin yatırımlarının en önemli alıcısı haline gelmiştir. 2010 yılından itibaren Portekiz de elektrik, ulaşım, petrol, finansal hizmetler, sigorta, sağlık ve emlak gibi geniş bir stratejik varlık yelpazesine yatırımlar ciddi bir şekilde artış göstermiştir. Çinli yatırımcıların gözünde Avrupa, ekonomik zenginlik, teknolojik ilerleme, coğrafi konum ve kurumsal çerçevedeki farklılıklara dayalı olarak batı, güney ve doğudan oluşan üç ayrı bölgeye ayrılmıştır. Bu görüş, ana AB ülkelerindeki sermaye yatırımlarına odaklanarak, çevresindeki büyük altyapı geliştirme projeleriyle tamamlanan Avrupa'daki Çin yatırımlarının çeşitlendirilmiş bir stratejisini yönlendirmektedir (Zeneli, 2019).

Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da Çin hem AB hem de AB dışı üyelerden oluşan çok çeşitli bir grubu bir araya getiren "16 + 1" platformunu işletmektedir. Bu bölgede satın alma fiyatları daha düşük, tercihli kredi talebi yüksek, beşerî sermaye uygun maliyetli ve Çinli yatırımcılar için kurallar basitleştirilmiştir. Bütün bunlardan daha önemlisi bölgenin stratejik konumu Kuşak Yol Girişimi yatırımları için büyük önem arz etmektedir. Bölgenin bu anlamdaki önemi ve avantajlarına rağmen yatırımlardan aldığı pay AB'nin büyük ülkeleri ile karşılaştırıldığında oldukça düşük seviyede kalmıştır (Yu, 2017).

AB içinde Çin'in ekonomilerindeki artan varlığına ilişkin farklı görüşler yer almaktadır. Bir görüşe göre; Çin yatırımlarının Avrupa ülkeleri içerisinde yer alan devletler açısından farklı anlamları vardır.

İnovasyon ve kalkınma odaklı gelişmiş ekonomiler için Çin pazarında dikkat edilmesi gereken konuların başında mülki fikriyat hakları ve diğer konularda Çin pazarına karşı korunma öncelikli olmalıdır. Tüketime, turizme ve yabancı sermayeye daha bağımlı olan az görece az gelişmiş ülkeler ise Çin yatırımlarından daha fazla fayda görecek ve bu ülke ekonomilerinin Çin pazarından korunmak bir yana bu pazarın avantajlarından daha fazla nasıl faydalanacağı öncelikli konulardır (Zeneli,2019).

3. POLİTİK AÇIDAN AVRUPA BİRLİĞİ- ÇİN İLİŞKİLERİ

AB ile Çin arasındaki diplomatik ilişkiler 1975'te başlamış olsa da bunlar “öncelikle ekonomik, ancak özellikle Çin açısından ikinci derecede siyasideir (Scott 2007). AB-Çin diplomatik ilişkileri yaklaşık elli yıldır varlığını sürdürmektedir ve bu dönemde hem 1989 Tiananmen Meydanı olayı gibi aksaklıklar hem de 2003 stratejik ortaklığı gibi önemli noktalar yaşanmıştır. Özellikle 2003 stratejik ortaklığı AB-Çin siyasi ilişkilerinde zirveyi işaret etmektedir. Bu açıdan bu ortaklığın temel felsefesi, hedefleri, taahhütleri ve içeriğini anlamak önem arz etmektedir.

2003 ortaklığı, her iki tarafın da yüksek derecede siyasi iş birliği yapmaya istekli olduğunu göstermektedir. Farklı tarihlere, devlet geleneklerine, değerlere, normlara ve farklı jeopolitik çıkarlara rağmen AB ile Çin arasında büyüyen ekonomik karşılıklı bağımlılık, her iki tarafın da karşı karşıya olduğu artan bölgesel ve küresel zorluklara rağmen AB-Çin siyasi ilişkilerinin gelişmesini sağlayan en önemli

faktör olmuştur. Ekonomik çıkarların etkisi AB'nin Çin'in insan hakları konusundaki endişelerini bile geri planda bırakmaya başlamıştır. AB ve Çin arasındaki siyasi iş birliği, yasadışı göç, insan hakları, Asya bölgesi ile ilgili konular, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve konvansiyonel silah ihracatı gibi konuları kapsamakta ve ayrıntılı bir diyalog ve toplantı düzenlemesinden oluşmaktadır (Kirchner ve Christiansen, 2013).

Karşılıklı ekonomik bağımlılık ve bazı küresel olaylara ortak bir bakış açısı ile bakmalarına rağmen ülkeler arasında temel değerler arasındaki farklar zamanla sorunların daha belirginleşmesine yol açacaktır. Bu farklılıklardan en önemlilerinden biri demokrasi konusundadır. Diyaloglar veya bildirimler ve eylemler arasındaki boşluk veya resmi kurumsal taahhütleri eyleme dönüştürmenin zorluğu, iki tarafın ortaklık hakkında sahip olduğu farklı çıkarları, değerleri, algıları ve taahhütleri yüzünden AB ve Çin, demokratikleşme gibi farklı kavramlara sahiptir. Örneğin, Çinliler demokratikleşmeden bahsederken, odak noktaları hükümet yetkililerinin sorumluluğu, duyarlılığı ve hesap verebilirliği üzerinedir; Avrupalılar için her şey sivil toplumu güçlendirmek, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ile ilgilidir (Geeraerts, 2013).

Bu farklılıklardan bir diğeri iki tarafın egemenlik haklarına bakış açısında kendini göstermektedir. Birçok uzmana göre post-Vestfelyan dönem olarak adlandırılan ve AB'nin ulus devlet kavramı ile ilgili temel bakış açısı değişirken, Çin'de tam tersine Hong Kong, Macau, Tayvan ve Tibet konularında klasik ulus devletçi bakış açısının devam etmek de ve bu bakış açısı Çin de oldukça kuvvetlenmiştir.

Avrupa ile Çin arasında değerler üzerindeki devam eden farklılıklara en bariz örnek ‘çok taraflılığa’ yönelik algılarıdır. Avrupalılar için çok taraflılık dünya siyasetini oluşturmakta tanımlayıcı bir ilke ve AB’nin ‘normatif gücünü’ oluşturmaktaki ana elementtir. Çok taraflı iş birliği çoğu ulus aşırı sorunu ve hatta bazı ağır güvenlik sorunlarını çözmelidir. Çin için ise bunun aksine, çok taraflılık “Real politik’ in farklı şekilde devam ettirilmesi” dir (Holslag, 2011: 295.) Pekin’deki siyasi elitlerin bakış açısına göre; Çin’in, batının öncülük ettiği çok taraflı kuruluşlara katılımını desteklemek Çin’in yükselişini engellemek için bir tuzaktır. Batı’ya yatırım yapmak Çin’in tekrar büyük güç olma hedeflerini sekteye uğratabilir. Bu yüzden, Çin’in bakış açısından, çok taraflılığı küresel zorluklarla mücadele etmek için devamlı bir mekanizma olarak kullanmak akıllıca değildir. Bu ‘ortak değerler’ üzerindeki farklı algılar birçok defa ilişkilerin geliştirilmesinden çok hayal kırıklıklarına yol açmıştır. Örnek olarak, küresel iklim değişikliğiyle mücadelenin politika ayağında çok taraflılık konusundaki temel ayrılık Çin’in, AB’nin küresel iklim rejimi konusundaki duruşuna karşı çıkmasının temel sebebiydi. Çinli yöneticiler iklim değişikliği ve karbon salınım sorunlarının her bir ülke tarafından kendi farklı durumlarına göre ele alınması gerektiğini savunurken AB çevresel sorunların tabiatı gereği ulus aşırı olduğunu ve uluslararası örgütlerin bağlayıcı kuralları aracılığıyla çözülmesi gerektiğini savunmaktadır (Kirchner ve Christiansen, 2013).

Çin’in dış politikacıları ‘çok taraflılık’ ve ‘çok kutupluluğu’ eşit saymak gibi köklü bir geleneğe sahiptir. Onların bakış açısına göre, dünya A.B.D hegemonyası altında farklı kutuplardan oluşmaktadır. Bu

yüzden Çin'in rolü diğer kutuplarla ortaklıklar kurmak ve ABD'nin üstünlüğünü zorlamak olmalıdır. Çinli siyasetçiler AB'nin uluslararası siyasette artan profilini düşünerek AB ile bir ittifak kurmanın muhtemel bir seçenek olduğunu ve A.B.D hâkimiyetine zarar verebileceğini varsaymaktadırlar (Yu, 2017).

AB-Çin siyasi ilişkilerinin geleceğine bakıldığında, her iki taraf da birbirlerinin medeniyetinin evrensel önemini anlamaya ve kabul etmeye daha açık olmak zorundadır. Çin'in Avrupa'ya yaklaşmak için daha fazla demokrasiye ve insan haklarına ihtiyacı varken, AB'nin ise Çin'e yakınlaşmak için daha fazla siyasi bütünlüğe ve ulus ötesi kimliğe ihtiyacı vardır (Kirchner ve Christiansen, 2013).

Günümüzde AB-Çin diplomatik ilişkilerini geliştirmeye yönelik farklı toplantılar yapılmaktadır. AB-Çin İnsan Hakları Diyalogu, AB-Çin Bölgesel İş birliği Diyalogu, AB-Stratejik Diyalog gibi toplantılar bunların başta gelenleridir. Çin, AB'nin yönlendirmesiyle AB-Çin stratejik diyalogunu Çin-ABD stratejik diyaloguyla aynı seviyeye yükseltmeye karar vermiştir. Güçlenen bu ilişkilere rağmen, Pekin ile Brüksel arasında yeni bir ortaklık ve iş birliği anlaşması üzerine uzun süredir devam eden görüşmeler, kısmen Çin'in pazarlarını açma konusundaki isteksizliği (Grant, 2013) nedeniyle, kısmen de AB'nin uyum sağlama konusundaki isteksizliği nedeniyle durmuştur. Çin, pazar ekonomisinin geleceği ile ilgili konuları silah ambargosunun kaldırılmasıyla ilişkilendirmek istemektedir (Weske 2007).

Önümüzdeki on yılda AB küresel alanda ayak izlerini çoğaltan Çin ile ilişkilerini artırmak zorundadır. Kuşak ve Yol Girişimi gibi projelerle ekonomisini genişletmeye çalışan Çin bu proje kapsamında

kurduğu AAYB gibi kurumlarla etki alanını artırmaktadır. Eğer bu girişim planlandığı gibi devam ederse Çin AB ilişkileri şimdi olduğundan çok daha fazla gelişecektir. Bu süreçte Çin Avrupa ülkeleriyle ekonomik ve teknolojik açıdan daha fazla mücadele edecektir. Bununla birlikte 16+1 şeklinde formüle edilen ve Çin ve 15 orta ve doğu Avrupa ülkesinin oluşturduğu bölgesel iş birlikleriyle etki alanını genişletmektedir. Bu onbeş ülkenin beş tanesi henüz AB üyesi değildir. Benzer bölgesel iş birlikleri Nordik ülkeleri ile güney-doğu ekseninde uzanan Avrupa ve Akdeniz ülkeleri içinde Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde gerçekleşebilir (Haneman vd., 2020).

Çin ve AB uluslararası ilişkilerini organize etme şekillerinde temel farklılıklar göstermektedir. AB, uluslararası siyasetin kural temelli bir sistem altında organize olmasını tercih ederken Çin, güç konusuna tamamen egemenlik, istikrar ve kontrolden ibaret olan Hobbesçu bir yaklaşım gösterir. Bu yüzden Pekin'in mevcut AB politikasının önündeki en büyük engellerden ikisini aşmayı başaramaması sürpriz değildir. Bunlar; piyasa ekonomisi statüsünü elde etmek ve silah ambargosunu kaldırtmak. Bu iki sorun, kurallar kadar ülkelerin güçleri ile de ilgilidir. Bu esnada Çin'in yükselen uluslararası profili ve ekonomik devlet idaresindeki durmak bilmeyen uğraşları hem politika oluşturma hem politika uygulama düzeylerinde AB'ye karşı olan politikalarını daha da karmaşık hale sokmuştur (Weske, 2007).

Uzun yıllardır Çin'in AB ile ilişkileri, Çin'in hızla artan ekonomik büyümesini ve de küresel faaliyetlerde artan uluslararası profilinin yansıması olmuştur. Pekin'deki karar alıcılar Çin'in AB'den ne istediği konusunda çok açıktır: Avrupa Pazarı'na serbest erişim;

Yatırımlar için güvenli bir ortam ve özellikle de Çin'in hızla artan denizaşırı varlık alımları için istekli bir ortak ve A.B.D ile gittikçe inatçı hale gelen ilişkilere anlamlı diplomatik bir alternatif. Çin ve AB uzun süredir ticaret ve piyasa ekonomisine katılım konularında birbirleriyle ters düşmüş durumdadır (Haneman vd., 2020).

Pekin'in politik hedefleriyle AB'nin politik hedeflerinin karşı karşıya gelmesi, Çin dış politikasının temel prensiplerini yansıtır. Çin, gelişmekte olan bir ülke gerçekliği ile büyük küresel bir gücün güç hırslarını birleştiren “çift kimlikli” bir ülkedir. Bu durum “AB tarafından en çok tercih edilen değer temelli ilişkilerle çok kolay çatışmalı hale gelebilecek sorun odaklı ulusal çıkarlar” in oluşmasına yol açmıştır. Çift kimlikli durum, uzun vadeli stratejik hedefleri elde etmek yerine yakın vadedeki ekonomik ihtiyaçları gidermeye odaklanmasıyla Pekin'in dış politikasını etkilemektedir (Yu, 2017).

Siyasi açıdan, AB'nin Çin'e yaklaşımı kısmen, hem Çin'in siyasi elitlerinin he de kamunun şüpheyle yaklaştığı demokratikleşme ve insan hakları paradigmalarına bağlı durumdadır. AB-Çin 2020 Stratejisi ‘Çin ve AB'nin pozitif ve ortak değerlere sahip olduğunu ’da belirtmiştir (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi, 2013).

4. KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ SONRASI İLİŞKİLER

“Çin asla hegemonya ya da genişleme arayışında olmayacak”, ve “pragmatik iş birliği, kazan-kazan çözümlerini bulmalıyız” bu sözler Çin başbakanı Xi Jinping'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni açıkladığı

Kazakistan konuşmasına aittir (Xinping, 2017) Bu konuşma ile Çin Kuşak ve Yol Girişimi'nin temelini atmıştır.

Çin Başkanı Xi Jinping'in "Kuşak ve Yol Girişimi" AB üye ülkeleri ve Brüksel için büyük bir kafa karışıklığına yol açmıştır. Kuşak ve Yol Girişimi kısa zamanda tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Çince ifadesiyle "yi dai yi lu" tam olarak neyi ifade etmektedir. Tim Summers'e göre bu ifade İngilizce 'ye çevrilirken gerçek anlamından uzaklaşmaktadır. Kuşak Çin'i orta Asya üzerinden Avrupa'ya bağlamayı ve Çin ile batı medeniyeti arasında bir köprü kurmayı amaçlarken, yol deniz üzerinden çizilen rotayı tanımlar. Summers'a göre yol aslında somut bir yol değildir. Yol ile anlatılmak istenen bir dizi yenilenmiş ticari rotadır (Summers, 2015).

AB ile girişim açısından temasa geçmek için Çin vizyonunu aktif bir şekilde tanıtmalı ve planının detaylarını hem siyasi düzeyde hem girişimcilik düzeyinde anlatmalıdır. Girişimin gelişimi için net bir şekilde tanımlanmış bir yol haritasının olmaması Çin'in, Parti'nin uygulama sürecinde yeni bir fırsat oluştuğunda planları değiştirmesine imkân sağlayan pragmatik yaklaşımına uymaktadır. Fakat bu yaklaşım diğer kıtaların yanı sıra hedefteki ortakları olan Avrupalılar için anlam karmaşıklığı yaratmaktadır bu yüzden girişim konusundaki belirsizlik AB ile potansiyel projeleri riske atmaktadır.

Xi Jinping 2017'de Davos da toplanan Dünya Ekonomi Forumunda "dışa açılma" nın ikinci dalgası olarak Kuşak ve yol Girişimini anlattı.2017 Sonbaharındaki 19. Komünist Parti Ulusal Kongresinden Xi Jinping gücünü artırarak çıktı. Bu sonuçla Çin'in serbest ticaret ve küreselleşmenin şampiyonu olacağı yönünde

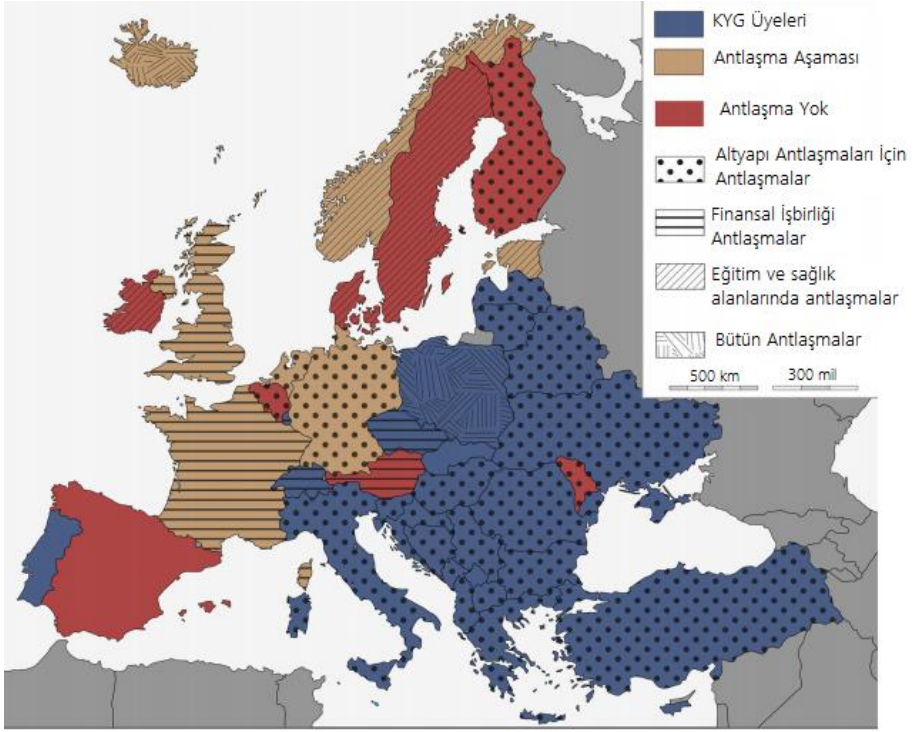
politikalara ağırlık vereceği belirtilmiştir. Bu senaryonun sonucunda AB ve Çin arasında daha fazla yatırım anlaşmalarının yapılması beklenmektedir. 2025 yılı itibarıyla serbest ticaretin iki taraf arasında daha artacağı söylenebilir. Ancak Çin yatırımları Avrupa da çok az engelle karşılaşırken Çin piyasası birçok alanda Avrupa'dan gelen sermayeye kapalıdır. Trump'ın ticaret savaşlarını başlatması ve korumacılığa yönelik artan tedbirler Çin'i bu sınırlamaları en azından biraz gevşetme yönünde davranmaya itmiştir. Ancak Çin'li liderlerin ülke yönetimindeki karar alma süreçlerinde ekonomik gelişmeler ne kadar önemli olursa olsun temel karar alma mekanizmasını belirleyen faktörler sosyal ve politik istikrarın devamıyla ilgilidir (Independent Task Force Report No. 79, 2021).

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi için Avrupa girişimin son noktasıdır. AB bu projede sadece Çin ile iş birliği yapmamalı aynı zamanda Orta Asya ülkeleri gibi üçüncü ülkelerle de iş birliği yapmalıdır. Eğer Kuşak ve Yol gerçekten standartların uyumu, çok uluslu altyapı yatırımlarının ortaya çıkarılması ve ekonomik koridorların oluşturulması gibi hedeflere odaklanacaksa AB bu konudaki bilgi birikimi ve deneyimi ile bu girişime destek vermeli ve gelişmesine yardımcı olmalıdır.

AB ayrıca, özellikle küresel konularda Çin ile daha fazla iş birliği yapmaya çalışacaktır. İş birliği için öne çıkan konularda öncelik iklim değişikliği ile mücadele, Paris iklim anlaşmasını uygulamak ve küresel ticareti korumak olacaktır. Bu konuda ABD ile hem Paris iklim anlaşmasında ortaya çıkan sorunlar hem de serbest ticaretin gelişmesine yönelik son zamanda ortaya çıkan korumacı politikalar

konusundaki anlaşmazlıklar önem taşımaktadır. Özellikle Orta Asya ülkelerini Kuşak ve Yol Girişim kapsamında OECD standartlarına taşıma konusunda ortak iş birliği yapmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte bu girişim sayesinde siber uzay ve bilişim teknolojileri konusunda ortak iş birliği konularında da çalışmalar yapmayı hedeflemektedir. Teknoloji ve inovasyon konusunda AB'nin Çin'in geliştirdiği Made In China 2025 konseptini göz önünde tutması gerekmektedir. Sonuç olarak AB kendi değerlerinden vazgeçmeden Çin ile ortak iş birliğini geliştirmelidir (Garcia-Weil, 2019).

Çin'in önce "16+1" ve sonrasında "17+1" olarak adlandırdığı iş birliği mekanizması Kuşak ve Yol inisiyatifinin Avrupa'daki yatırım planlarıyla kenetlendiği bölgede yer alan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, aynı zamanda Avrupa'nın Asya ile iletişim ve iş birliğinin kavşak noktası haline gelmiştir. Grafik 3 de görüleceği üzere özellikle KYG üyeleri genellikle doğu ve orta Avrupa ülkelerinden oluşmaktadır. Ancak daha önce belirttiğimiz üzere yapılan yatırımların çok büyük kısmı KYG'ne üye olmayan gelişmiş AB ülkeleri ile yapılmaktadır. 17+1 iş birliği yapısı ve AB ülkelerindeki antlaşmaların içerikleri görülmektedir (Haneman vd., 2019).

Grafik 3: KYG kapsamında AB ülkelerindeki antlaşmaların durumu

Kaynak: Hanemann, Thilo , Huotari Mikko, Kratz, Agatha (2019) “A report by Rhodium Group (RHG) and the Mercator Institute for China Studies

5. SONUÇ

Çin AB için neden önemlidir ve AB Çin için neden önemlidir? Son on yıllarda, Çin'in yükselişi eşi görülmemiş bir hız ve ölçekte gerçekleşmiştir. Çin kendi içinde, eski ekonomik ve sosyal modelinden daha dengeli bir kalkınma yoluna geçmeyi hedeflemektedir. Uluslararası sahnede ise Çin ekonomik, finansal ve siyasi alanda çok güçlü bir ülkedir. Çin, AB'nin en büyük ikinci ticaret ortağıdır ve

istikrarlı ve yasal olarak güvenli bir ortam arayan Çin firmaları için Avrupa, şu anda Çinli şirketlerin doğrudan yabancı yatırımları için en önemli destinasyondur. Çin ayrıca, uluslararası siyasi ve askeri varlığı açısından dünyanın tüm bölgelerinde her zamankinden daha fazla varlığını sürdürmektedir.

İki taraf arasında daha güçlü ikili ilişkilerin kurulması Avrupa'daki Çin yatırımlarının pozitif etkilerin arttıracaktır. Avrupa'nın komşu ülkeleri ve gelişmekte olan ekonomilere yapılan Çin yatırımları barış ve güvenliğe katkıda bulunmaktadır. AB ve Çin arasındaki antlaşmalarla kredi olanakları artmakta ve ekonomik büyüme hızlanmaktadır. Çin'in AB'ye komşu ülkelere olan yatırımları ekonomik büyümeyi beraberinde getirecektir bu da AB'nin hedeflerine daha kolay ulaşmasını sağlayacaktır. Altyapı projeleri ulaşım maliyetlerini düşürerek AB ve diğer ülkelerde ticaretin artmasına yol açacaktır. Hava ve deniz yolunun yanında ticari olarak demiryolu inşasının artması KYG projeleri ile mümkün olacaktır. KYG sayesinde AB'ye giden ve gelen yüklerin dengelenmesi sağlanacaktır. KYG kapsamında yapılacak gümrük düzenlemeleri gümrükler arasındaki koordinasyonu güçlendirecektir. AB üyesi şirketlerin Orta Asya ülkeleri ile ticari altyapısı daha da güçlenecektir. AB ülkelerinin yurtdışında yapacakları yatırımların ülke ve sektör bazında çeşitliliği artacaktır. AB'nin yüksek öğretim, araştırma geliştirme enstitüleri gibi üstün olduğu alanlarda Çin ile yapılacak iş birliği onun üstünlüğünü pekiştirecektir.

KAYNAKÇA

- Algieri, F. (2002). EU Economic Relations with China: An Institutional Perspective. *The China Quarterly*, 64-77
- Barysch, K. (2005). *Embracing the dragon*. Brüksel: Centre For European Reform
- Blenkinson, P. (2021) “EU-China deal grinds into reverse after tit-for-tat sanctions” <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-trade-idUSKBN2BF276>
- Brown, K. (2016) *China EU Relations: Where to Now?*, Note Observation Chine, Asia Centre
- COM, (1995). “A Long Term Policy for China Europe” Relations. Brüksel
- Eglin, M. (1997). China’s entry into the WTO with a little help from the EU. *International Affairs*, 489-508.
- EU-China Relations Factsheets (2020)
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34728/eu-china-relations-factsheet_en
- EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation (2017)
<https://eeas.europa.eu/sites/default/files/20131123.pdf>
- EU-China Summit: moving forward with our global partnership (2017)
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1524

- Eurostat (2020) “China-EU - international trade in goods statistics”
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China>
- Garcia-Weil, A. (2019) The Belt And Road Initiative And The Cohesion Of The European Union, *Revista de Estudios Europeos* P. 107-137
- Geeraerts, G. (2013). EU-China Relations, in *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*, T. Christiansen, E. Kirchner and P. Murray eds., Basingstoke: Palgrave.
- Geeraerts, G. (2013). China, the EU, and Global Governance in Human Rights. *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*, 492-508.
- Grant, C (2013). How can the EU influence China?, *Centre for European Reform*, 7 January 2013.
- Griesse, O. (2006). EU-China relations—an assessment by the communications of the European union. *Asia Europe Journal*, 545-553.
- Hanemann, T. , Huotari M., Kratz, A. (2019) “A report by Rhodium Group (RHG) and the Mercator Institute for China Studies (MERICS) Chinese Fdi In Europe: 2018 Trends And Impact Of New Screening Policies”
- Holstlag, J. (2011). ‘The Elusive Axis: Assessing the EU-China Strategic. *Journal of Common Market Studies*, 293-313
- Independent Task, (2021). China’s Belt and Road Implications for the United States, *Council on Foreign Relations*
- Jinping,, Xi (2017) *Çin’in Yönetimi Kaynak Yayınları*, Ankara
- Kirchner, E. ve Christiansen, T. (2013) *The Political Dialogue of EU-China Relations*, University of Maastricht

- Mistreanu, S. ve Landwehr, A. (2020), "EU and China on the verge of an investment deal, business group says" <https://www.dpa-international.com/topic/eu-china-verge-an-investment-deal-business-group-says> urn:newsml:dpa.com:20090101:201218-99-740307
- Scott, D. (2007) China-EU convergence 1957-2003: towards a "strategic partnership", Asia Europe Journal, 5(2), June, pp. 217-33. (accessed: 24. 2. 28 2013).
- Summers, T. (2015). What exactly is 'one belt, one road'? The World Today
- Tang, S. C. (2005). The EU's policy towards China and the arms embargo. Asia Europe Journal, 313-321.
- Weske, S. (2007) The Role of France and Germany in EU-China Relations, CAP Working
- Yahuda, M. (1994). China and Europe: the Significance of a Secondary Relationship. Oxford University Press, 266-282.
- Yu, J. (2016, 06 15). China is an unexpectedly strong supporter of the Remain camp. The London School of economics and Political Science: <http://blogs.lse.ac.uk/brexit/2016/06/15/china-is-an-unexpectedly-strong-supporter-of-the-remain-camp>
- Zeneli, V. (2019) "Mapping China's Investments in Europe" Rhodium Grup <https://thediplomat.com/2019/03/mapping-chinas-investments-in-europe/>